دۆخی تـوێژینەوەی زانسـتی لە زانکۆکانی کوردستان.. موحەممەد گەڵاڵەیی

لە پەڕاوێزی نوێترین ریزبەندی وێبۆمەترێکسی ئیسپانی دا

لە مانگەکانی کانوونی دووەم و تەممووزی هەمو ساڵێکدا ناوەندی وێبۆمەترێکسی ئیسپانی ریزبەندی زانکۆکانی جیهان بڵاودەکاتەوە, کە کۆمەڵێک پێـوەری زانسـتی هەمە لایەنەی هەیە, بەهەرحـاڵ لە پـاڵ ئەمەشـدا؛ پۆلـینکردنـی تـری جیهـانی بەناوبـانگتر وەک: تـایم و شەنگەهای بۆ زانکۆکانی جیهان هەیە.

قەصدی ئەمە لەم بابەتەدا؛ تیشـک خسـتنە سـەر ئاسـتی زانکۆکـانی کوردستان نییە لە ئاستی نیشتمانی و هەرێمی و نێودەوڵەتیدا, کە ئەم هەڵسەنگاندنە بە ئاسـتی زانکۆکـان کـاری دامەزراوەی زانسـتی قازانج نەویستی بە لایەنە, لەهەمانکاتیشدا پرۆسەیەکی ئاڵۆز و وردە کە بە هەموو ئەو پێوەرانەی دادەنرێن بۆ ریزبەندی زانکۆکان. کە بە تاکە کەسێک زۆر زەحمەتە حوکم لەسەر ئاستی زانکۆیەک یان هەموویان بەتێکڕایـی بـدات, کە ئەمە پەیوەسـتی بەداتـایەکی زۆر هەیە و لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێت, کە ئەمە لەبارتەقای هیچ کەسێک دا نییە پێـی ئەنجامبـدرێت, بەڵـام هەنـدێک وردە سـەرنج هەن, گـرنگە لەبارەیـانەوە گفتـوگۆیەکی زانسـتی, ڕاست و ڕەوان لەبارەیـانە ئەنجامبدرێت, بەبێ هەڵچون و داچونی میزاجی هەر یەکێکمان..

بەڵێ؛ هەر چەندە تێڕوانینی بەندە لەکاڵی نییە, بەڵام زانکۆ یەکێ لە کارەکانی قووڵکردنەوەی کار و بەرهەمەکانییەتی لە نیشتیمانێکی دیاریکراودا, جا هەر لەکوێیەکی ئەم جیهانەدا بێت, کە بەگشتی ئەمە لە دەیەی دووەمی سەدەی بیست و یەک دا, بەتەواوی چووینەتە ناو گوندە بچووکەکەی جیهان, بەتایبەتی لە ئاستی پێشکەوتنی زانستی و داهێنانە بەکۆتاکانی زانستی سەردەم کە هەمو شتێک بە پێوەری زیرەک(سمارت) هەژمار دەکرێت..واتە دەبێت پێیەکانمان لەنـاو نیشتمان دابێت و دەستەکانمان لەناو ئەو گوندە جیهانییە زانستییەدا بێت بەبەردەوامی کار بکەن, کە خەریکە هەمو شتێک لەگەڵ خۆی ڕاپێچ دەکات, کە سەرئەنجام بە قازانجی دەوڵەتە زلهێز و پێشکەوتووەکان دەکەوێتەوە.. بەتـایبەتی لە دەسـکەوتن و بردنـی سـەرمایەی

مرۆیی(توێژەرە ئاست بەرزەکان) و سەرمایەی ماددی(پارە) کە هەردووکیان بە زانکۆکانی کوردستان وەک لیرەی زێڕ وان..کە پێویستە وەک گلێنەی چاوەکان ئەم دوو سەرمایەی خەڵک و خاکەکەمان بپارێزرێن..!

زانکۆکان لەجیهاندا سێ کاری سەرەکی دەکەن؛ یەکەم: کردنەوەی خوێندنی زانکۆیی(بەکالۆریۆس و هاوشێوەکانی), دووەم: ئەنجامدانی توێژینەوەی زانستی, سێیەم: بەبازاڕکردنی توێژینەوەی زانستی, لە وڵاتانی جیهانی پێشکەوتودا کاری یەکەم و دووەمی زانکۆکان بەسەرکەوتوویی تەواو بوە, کە کاری سێیەم بەبازاڕکردنی توێژینەوەی زانستییە ماوەتەوە و زۆر بە چڕی لەلایەن زانکۆ پێشکەوتوەکانی جیهان کاری لەسەر دەکرێت..بەبازاڕکردنی توێژینەوەی زانستی وەک پەرەدانە بەسەرمایەی زانستی و مرۆیی زانکۆکان, لەهەمانکاتیشدا دەسکەوتنی داهاتێکی گەورەی مادییە کە دەبێتە بانقێکی پارە پەیداکردن بۆ پێشخستنی زانکۆکان, بەتایبەتی لەڕووی دابینکردنی سەربەخۆیی کاری زانستی, کارگێڕی و دارایی, کە سێ بنەمای سەرەکیین بۆ ئەوەی زانکۆ لە رەحمەت و بەرەکەتی حکومەتەکان دەربازی بێت, بەتایبەتی ئەم کارە لە جیهانی سێیەمدا بۆ زانکۆکان ئەگەر کاری لەسەر بکرێت ئەوا بە شێوەیەکی زانستی, کارگێری و رزگار بون لەو شێوە کارکردنە دواکەوتوەی حکومەتەکان هەژمار دەکرێت, چونکە ئەو حکومەتانەی جیهانی سێیەم لەڕووی عەقڵیەتی سیاسی و روئیای سیاسی دواکەوتون, چ جای ئەوەی لەڕووی پێشکەوتنی حکومەتداری, سیاسەتی خوێندن و توێژینەوەی زانستی پێشکەوتو بن, کە لە حاڵی ئێستادا ئەو حکومەتانە وەک منداڵێکی سەرپێ کەوتو بە هەمیشە دەبێت لەلایەن دامەزراوە جیهانییەکان بەتایبەتی لەڕووی داراییەوە دەستگیرۆیی بکرێن و یارمەتی بدرێن, جا دەبێ ئەو حکومەتانەش چ جۆرە بەخشندەییەکی ماددی بەرانبەر زانکۆکان بنوێنن..!

بەکورتی؛ توێژینەوەی زانستی لە کوردستان لە بارودۆخێکی زۆر خراپ دایە, لەبەرئەوەی توێژینەوە وەک کاری دووەمی زانکۆکان نەبێتە کولتوور لەلایەن خوێندکاران و مامۆستایانی زانکۆ, ئەو مامۆستایانەی لە بەشە زانستییەکان توێژینەوەی زانستی ئەنجامدەدەن لە هەر بەشێکی زانستی دا لە پەنجەکانی یەک دەست تێپەڕ ناکەن, ئەمە ئەباڵەکەی بەتەواوی ناکەوێتە ئەستۆی کارگێڕی و ستافی بەڕێوەبردنی زانکۆکانی کوردستان, بەڵکو ئەباڵی ئەمە دەکەوێتە ئەستۆی ئەو سیستەمەی زانکۆکانی لەڕووی دارایی, کارگێڕی و زانستی بەناوەندی وەزارەتێکی دیاریکراو بەستەتەوە..کە لە زۆر وڵاتی

پێشکەوتو و گەشەسەندودا ئەو جۆرە سیستەمە نەماوە..!

ئەمە بێجگەلەوەی بابەتی بە بازاڕکردنی توێژینەوەی زانستی لە ئاستی ناوخۆیی نیشتمانی و هەرێمی و جیهانی دا زۆر بەکەمی بەرەو پێشچوە, بۆیە پێویستی بە پاڵپشتی دارایی و هاندانی بەردەوامە بۆ ناردنی توێژەرانی سەرکەوتو بۆ ناوەندەکانی توێژینەوەی زانستی لەجیهاندا, کە ئەمە دەبێتە دەرفەتێکی گەورە بۆ بەستنەوەی تەواوی زانکۆکانی کوردستان بە ناوەندەکانی پێشکەوتوی زانستی, کە لەم بەرنامەیەدا گرنگە زانکۆکان زۆر بەوردی کار بکەن, بەجیاواز لەگەڵ بەرنامەی تواناسازی کە هەڵەکانی ئەو بەرنامەیە دووبارە نەبێتەوە و نەگەڕێینەوە چوار گۆشەی یەکەمی ئەمرۆ.

بۆیە پێشنیازی من ئەوەیە بۆ زانکۆکانی کوردستان؛ قۆڵی زانستی لەهەمان کە ئەو مامۆستایانەی کە تەنها کار بە توێژینەوەی زانستی دەکەن و لەگەڵ ئەو مامۆستایانەی کە تەنها کار بە گوتنەوەی وانە لە بەکالۆریۆس دەکەن, هیچ قورسییەکی تێدا نییە لەیەکتریان جیا بکەنەوە, ئەو توێژەرە سەرکەوتوانە لەسەنتەرەکانی لێکۆڵینەوەی ناو زانکۆکان دابنرێن و لەڕووی پاڵپشتی هەمەلایەنەوە یارمەتی بدرێن, هەروەها ئەو مامۆستایانەی تەنها وانە گوتنەوەیان هەڵبژاردوە لە بەشە زانستییەکان بهێڵدرێنەوە و ساڵانەش یەک تا دوو توێژینەوە ئەنجامبدەن, ئەم پرۆسەیە ساڵانە پێداچوونەوەی پێدا بکرێت, کە دەبێتە سەرەتایەکی ڕێگە خۆشکەر بۆ دامەزرانی سەنتەرەکانی توێژینەوەی زانستی بەهێز کە پشت ئەستوور دەبن بە توێژەری سەرکەوتو, لەهەمانکاتیشدا پرۆسەی بەبازاڕکردنی توێژینەوەی زانستی ئاست بەرز بۆ ناوەندە جۆراجۆرەکانی جیهان سەرپێدەکەوێ, بەتایبەتی کە داواکاری لەسەرتوێژینەوەکانی زانکۆکانی کوردستان زیاد دەبێت بەرەو پێشچوونێکی گەورە بەخۆیەوە دەبینێت..

زانکۆکان دەتوانن ببنە خاوەنی سەرمایەکی نەبڕاوە, بە ئەنجامدانی چەندین پرۆژە و داهێنانی زانستی, کە ئەنجامدانی ئەو کارە تەنها هەنگاوی یەکەمی پێویستە کە گەڕانەوە بە دواوەی تێدا نەبێت..گرنگ ئەوەیە ناوی خوای لێبهێندرێت و دواخستنی پرۆسەکە لە قازانجی ئەم دامەزراوە زانستییەکانی نیشتمانی ئێمەدا نییە..چونکە خێرایی پێشکەوتنەکانی جیهان لە دەستی ئیمەدا نییە, خەریکە بەجێمان دەهێڵێ.. بەڵام ئەو دەرفەتە زێڕینە بۆ زانکۆ نوێیەکان کە لەماوەی ١٠ ساڵی ڕابردوو دامەزراون, کارەکانیان سەلمێندراوە کە ئەو جورئەتە لەزانکۆ نوێیەکان دەبیندرێت و سەرکەوتووتر دەبن, چونکە ئارەزو و ویستێکی بەرزیان بۆ توێژینەوەی زانستی هەیە, بەتایبەتی

لەلایەن توێژەر و مامۆستا ئاست بەرزەکانیانەوە.

موحەممەد گەڵاڵەیی